

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی گروه علوم تربیتی
پایان نامه کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی

**عنوان: بررسی زمینه‌های پرورش کار آفرینی در هنرستان های
فنی و حرفه ای شهر اهواز از نظر مدیران، دبیران و دانش
آموزان**

Scrutinizing Field of Training Entrepreneurship in Technical
Professional Art Institute of Ahvaz City from Viewpoints of
Administrators, Teachers and Students

استاد راهنما : خانم دکتر شاهی

استاد مشاور: آقای دکتر مهرعلیزاده

پژوهشگر: حجت الله خدابنده لو

تیرماه ۱۳۸۹

نام خانوادگی: خدابنده لو	نام: حجت اله
عنوان پایان نامه: بررسی زمینه‌های پرورش کار آفرینی در هنرستان های فنی و حرفه ای شهر اهواز از نظر مدیران، دبیران و دانش آموزان	
استاد راهنما: دکتر سکینه شاهی	
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: علوم تربیتی
گرایش: تحقیقات آموزشی	
تاریخ فارغ التحصیلی: تعداد صفحات پایان نامه:	
محل تحصیل (دانشگاه): شهید چمران اهواز	
دانشکده: علوم تربیتی و روانشناسی	
کلید واژه: کار آفرینی، عوامل فردی، عوامل سازمانی، نظام آموزشی، فنی و حرفه ای	
<p>کار آفرینی در آموزش و پرورش فرایندی منظم است که از یک سو به شناسایی و بهره برداری مؤثر از کلیه منابع درونی و بیرونی نظام آموزش منجر می‌شود و از سوی دیگر موجب ایجاد فرصت‌های جدید یاددهی یادگیری می‌گردد. این فرایند با تکیه بر دو محور آموزش فراگیر کار آفرین و فراهم آوردن زمینه‌های بروز و ظهور آن ممکن می‌گردد. هدف این پژوهش بررسی زمینه‌های پرورش کار آفرینی در هنرستانهای فنی و حرفه ای شهر اهواز از دیدگاه مدیران، دبیران تخصصی و دانش آموزان بود.</p> <p>این مطالعه به روش آمیخته (کمی و کیفی) انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مدیران، دبیران تخصصی و دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه ای شهر اهواز در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۸۸ بود. با توجه به منطقه بندی جغرافیایی شهر اهواز، دونا حیه به صورت نمونه گیری خوشه ای انتخاب شد و سپس از دو ناحیه به ۲۵۶ دانش آموز پرسشنامه داده شد. نمونه های لازم برای مدیران و دبیران تخصصی نیز به ترتیب ۵۵ و ۵ نفر بوده است. ابزار مورد استفاده در این پژوهش عبارتست از مصاحبه برای مدیران و دبیران تخصصی و برای دانش آموزان پرسشنامه ترکیبی محقق ساخته (شامل ۶۳ سوال با طیف درجه بندی لیکرت) است. از روایی صوری برای این پژوهش استفاده شده است بدین صورت که پرسشنامه به تعدادی از صاحب نظران و استادان دانشگاه داده شد و از آنها در مورد سوالات پرسشنامه در خصوص ارزیابی سوالات نظر خواهی گردید که به اتفاق پرسشنامه را تأیید کردند. همچنین اعتبار پرسشنامه با استفاده از الفای کرونباخ ۰/۹۱ بدست آمد. نتایج بدست آمده از طریق تحلیل محتوای مصاحبه و t تک گروهی نشانگر آن است که از دیدگاه مدیران و دبیران، هنرستانهای فنی و حرفه ای شهر اهواز توانسته اند زمینه های پرورش کار آفرینی را برای دانش آموزان فراهم کنند. ولی این دیدگاه با دیدگاه دانش آموزان هنرستانهای مذکور مطابقت ندارد و به عقیده دانش آموزان هنرستانها نتوانسته اند زمینه های پرورش کار آفرینی در حد مطلوبی برای آنان فراهم کنند.</p>	

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات پژوهش
۱	مقدمه.
۲	بیان مسئله
۶	ضرورت و اهمیت تحقیق
۷	هدف کلی تحقیق
۷	اهداف جزئی پژوهش
۷	سوالات تحقیق
۷	تعریف مفهومی متغیرها
۸	تعریف عملیاتی متغیرها
	فصل دوم: مبانی نظری پژوهش
۱۱	مبانی نظری پژوهش
۱۴	سیر تحول و تطور مفهوم کارآفرینی
۱۶	پیدایش مفاهیم نظری کارآفرینی و اصطلاح کارآفرین
۲۰	ویژگیهای کارآفرینان
۳۱	ویژگیهای جمعیت شناختی کارآفرینان
۳۳	رابطه خلاقیت، نوآوری با کارآفرینی
۳۴	تعریف هنرستانهای فنی و حرفه ای
۳۵	الگوهای آموزش کارآفرینی در اروپا
۳۶	برنامه ترویج کارآفرینی در میان جوانان کشورهای اروپایی
۳۷	وظایف آموزش و پرورش در رابطه با کارآفرینی
۴۳	رهافتها، راهبردها و رویکردهای کارآفرینی
۴۵	زمینه ها و عوامل موثر در کارآفرینی
۴۸	نقش مدیر در پرورش خلاقیت
۴۹	سابقه کارآفرینی در ایران
۵۰	آموزش کارآفرینی
۵۲	چالش های فراوری کارآفرینی
۵۳	عوامل موثر در توسعه کارآفرینی
۵۵	اهداف آموزش کارآفرینی
۵۶	کارآفرینی در نظام آموزشی ایران
۵۹	مبانی فلسفی کارآفرینی

۶۰	کارآفرینی از نظر اسلام
۶۱	ارزیابی از کارآفرینی
۶۲	پژوهش های انجام شده در ایران
۶۳	پژوهش های انجام شده در خارج از ایران
	فصل سوم: روش شناسی پژوهش
۶۷	روش تحقیق
۶۸	جامعه آماری
۶۸	نمونه و روش نمونه گیری
۷۰	ابزار تحقیق
۷۱	پایایی و روایی تحقیق
۷۳	روش جمع آوری داده ها
۷۳	تجزیه و تحلیل داده ها
	فصل چهارم: یافته های پژوهش
۷۵	آمار توصیفی و استنباطی داده ها
۷۶	تحلیل سوال اول پژوهش
۷۷	تحلیل محتوایی پاسخ های سوال اول پژوهش
۸۱	تحلیل سوال دوم پژوهش
۸۱	تحلیل محتوایی پاسخ های سوال دوم پژوهش
۸۶	تحلیل سوال سوم پژوهش
۸۷	تحلیل محتوایی پاسخ های سوال سوم پژوهش
	فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری
۹۱	مقدمه
۹۱	یافته های مربوط به سوال اول پژوهش
۹۳	تبیین سوال اول
۹۳	یافته های مربوط به سوال دوم پژوهش
۹۴	تبیین سوال دوم
۹۶	یافته های مربوط به سوال سوم پژوهش
۹۷	تبیین سوال سوم
۹۹	نتیجه گیری کلی
۱۰۸	پیشنهاد برای انجام تحقیق بیشتر
۱۰۹	محدودیت های پژوهش

صفحه	عنوان
۱۲	جدول ۱-۲) تعریف کارآفرینی بر اساس سلسله زمانی
۲۶	جدول ۲-۲) خلاصه ای از تحقیقات در مورد ویژگیهای تمایل به مخاطره پذیری در کارآفرینان
۲۶	جدول ۳-۲) خلاصه ای از تحقیقات در مورد ویژگیهای تمایل به خلاقیت و نوآوری در کارآفرینان
۲۷	جدول ۴-۲) خلاصه ای از تحقیقات انجام شده در مورد ویژگیهای توفیق طلبی در کارآفرینان
۲۸	جدول ۵-۲) خلاصه ای از تحقیقات انجام شده در مورد ویژگیهای مرکز کنترل در کارآفرینان
۲۹	جدول ۶-۲) ویژگیهای کارآفرینان
۶۸	جدول ۱-۳) تعداد دانش آموزان
۶۹	جدول ۲-۳) تعداد دبیران تخصصی
۶۹	جدول ۳-۳) تعداد مدیران
۷۱	جدول ۳-۴) محاسبه پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ
۷۵	جدول ۱-۴) آمار توصیفی و استنباطی داده ها
۷۶	جدول ۲-۴) نتایج خرده مقیاسهای عوامل فردی با تحلیل T یک گروهی
۷۷	جدول ۳-۴) نتایج مصاحبه در بخش عوامل فردی (توفیق طلبی) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۷۹	جدول ۴-۴) نتایج مصاحبه در بخش عوامل فردی (مهارتهای مذاکره) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۸۰	جدول ۵-۴) نتایج مصاحبه در بخش عوامل فردی (تعهد) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۸۱	جدول ۶-۴) نتایج خرده مقیاسهای عناصر کارآفرینی با تحلیل T یک گروهی
۸۲	جدول ۷-۴) نتایج مصاحبه در بخش عناصر کارآفرینی (ریسک پذیری) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۸۳	جدول ۸-۴) نتایج مصاحبه در بخش عناصر کارآفرینی (خلاقیت و نوآوری) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۸۴	جدول ۹-۴) نتایج مصاحبه در بخش عناصر کارآفرینی (استقلال طلبی) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۸۵	جدول ۱۰-۴) نتایج مصاحبه در بخش عناصر کارآفرینی (رفتار اثر گذار) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۸۶	جدول ۱۱-۴) نتایج خرده مقیاسهای عوامل سازمانی با تحلیل T یک گروهی
۸۷	جدول ۱۲-۴) نتایج مصاحبه در بخش عوامل سازمانی (فرهنگ کاری) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۸۸	جدول ۱۳-۴) نتایج مصاحبه در بخش عوامل سازمانی (فرکنترل راهبردی) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۸۹	جدول ۱۴-۴) نتایج مصاحبه در بخش عوامل سازمانی (مشتری مداری) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی
۹۰	جدول ۱۵-۴) نتایج مصاحبه در بخش عوامل سازمانی (ساختار منعطف) از دیدگاه مدیران و دبیران تخصصی

* فهرست اشکال *

صفحه	عنوان
۵	شکل (۱-۱) مدل تحقیق
۲۵	شکل (۱-۲) نتیجه پژوهش ویژگیهای شخصیتی کارآفرینان
۵۵	شکل (۲-۲) اهمیت آموزش کارآفرینی
۱۰۷	شکل (۱-۵) عوامل فردی، عناصر کارآفرینی، عوامل سازمانی

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

رویکرد اکثر کشورهای جهان در دهه‌های اخیر به موضوع کارآفرینی و توسعه آن موجب گردیده موجی از سیاست‌های توسعه کارآفرینی در دنیا ایجاد شود. راه حلی که کشورهای مختلف در سه دهه گذشته برای فائق آمدن بر مشکلات مختلف اقتصادی و اجتماعی به آن روی آورده‌اند عبارت از توسعه فرهنگ کارآفرینی، انجام حمایت‌های لازم از کارآفرینان، ارائه آموزش‌های مورد نیاز به آنان و انجام تحقیقات و پژوهش‌های لازم در این زمینه بوده است. تأمل در وضعیت اقتصادی و روند پیشرفت و توسعه در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه که به موضوع کارآفرینی توجه نموده‌اند نشانگر آن است که این کشورها توانسته‌اند به پیشرفت‌های چشمگیری در زمینه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی دست یابند و حداقل بحران‌های پیش آمده را به سلامت پشت سرگذارند و بحران‌هایی که وقوع آنها را در آینده پیش بینی می‌کردند مهار نمایند. از جمله این کشورها می‌توان به ایالات متحده آمریکا کشورهای اتحادیه اروپا، کشورهای جنوب شرقی آسیا، چین، برخی از کشورهای آمریکای لاتین آفریقایی و اقیانوسیه اشاره نمود.

کارآفرینی به عنوان پدیده‌ای نوین در اقتصاد، نقش موثری در توسعه و پیشرفت اقتصادی کشورها ایفا می‌کند. امروزه کارآفرینی در اقتصاد رقابتی و مبتنی بر بازار، دارای نقش کلیدی است. به عبارت دیگر در یک اقتصاد پویا، ایده‌ها، محصولات و خدمات همواره در حال تغییر می‌باشند و در این میان کارآفرین است که الگویی برای مقابله و سازگاری با شرایط جدید را به ارمغان می‌آورد. بنابراین در یک گستره وسیع و در یک تعامل چند سویه، کارآفرینی نقش تعیین کننده‌ای را در زندگی نوین بشر ایفا می‌کند. همچنین کارآفرینی موجب اشتغال شده و کیفیت زندگی را بهبود می‌بخشد. کارآفرینی موجب توزیع متناسب درآمد و بهره برداری از منابع و فعال شدن آنها برای بهره‌وری عظیم اقتصادی می‌شود. کارآفرینان پیوسته در حال ابداع و توسعه کالا و خدمات جدید هستند. همچنین آنها به دنبال روش‌هایی هستند که این کالاها و خدمات به طور مؤثرتری تولید شود. از این رو آشنایی با مفاهیم و تعاریف و ابعاد مختلف آن به همراه شناخت موانع و راهکارهای مرتفع کردن آن‌ها می‌تواند در نهادینه شدن کارآفرینی و فرهنگ آن در هر جامعه‌ای راهگشا باشد.

چین چن^۱ و همکاران (۲۰۰۵) نشان دادند که کارآفرینی نقش حیاتی در بهبود قدرت تولید و بهره‌وری و نیز ارتقاء رشد اقتصاد دارد. همچنین آهنگرپور و حسینی فرد (۱۳۸۷) در تحقیق خود نشان دادند که کارآفرین به عنوان موتور متحرک، تولید نقش کلیدی در فرایند توسعه جوامع ایفا می‌کند و برنامه‌ریزان و سیاستمداران تلاش می‌کنند تا با بهره‌گیری از توان فکری و خلاقیت انسان‌ها در عصری که انقلاب کارآفرینانه نام گذاری شده به تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی خود بپردازند. به این ترتیب کارآفرینی نقش مهمی در پویایی و تحرک اقتصادی دارد و منافع ناشی از آن متوجه هم افراد و هم جامعه می‌باشد. باید اذعان نمود با توجه به اهمیتی که کارآفرینی و کارآفرینان در رشد اقتصاد جامعه ایفا می‌کنند باید در ابتدا زمینه‌های بروز و پرورش کارآفرینان را شناسایی کرده و بعد با برنامه ریزی ملی جامع و دقیق در خصوص آموزش کارآفرینی در مدارس

^۱. Jinchun

متوسط خصوصاً مدارس فنی و حرفه‌ای موجبات ترویج فرهنگ کارآفرینی و نهادینه ساختن آن در میان دانش-آموزان را فراهم نمود (حسن مرادی، ۱۳۸۲). کارآفرینی در یک تعامل چند سویه یعنی هم در مفهوم ایجاد اشتغال، هم در مفهوم ایجاد تحول از راه نوآوری ها و بهبود فرایندها و هم به عنوان عامل کلیدی در رشد و توسعه اقتصادی، به شدت مورد نیاز است؛ حتی می توان بحث کارآفرینی را در عصر مدرن امروزی یکی از اصلی ترین راهبردهای بنیادی هر کشور محسوب کرد. از دید نگارنده، یکی از معیارهای مهم تمایز کشورهای توسعه یافته و جهان سوم را می توان در میزان کارایی و عملیاتی کردن کارآفرینی در مفاهیم مختلف آن برشمرد. از جمله سازمانهایی که نقش مهمی در پرورش افراد کارآفرین دارند، مدارس فنی و حرفه ای می باشد که جا دارد نقش و کارکرد آنها در این خصوص مورد بررسی قرار گیرد.

بیان مسأله

چنانکه گفته شد امروزه کارآفرینی از عوامل اصلی ایجاد ارزش اقتصادی و ابزار کارآمدی برای کاهش بیکاری محسوب می‌شود. از این رو دولتها به منظور رشد اقتصادی کشور خود در پاسخگویی به بزرگترین چالش اقتصادی یعنی اشتغال و بهبود استانداردهای زندگی افراد جامعه، مشوق اصلی کارآفرینی و کارآفرینان هستند و شیوه‌های مختلفی برای افزایش نقش آنان در عرصه‌های مختلف اقتصادی به کار می‌برند (احمدی، ۱۳۸۳). به موجب اساسنامه سازمان بین المللی کار، مبارزه با بیکاری یکی از مهمترین وظایف دولت ها می‌باشد و هم اکنون در کشور ایران یکی از بزرگترین معضلات اجتماعی، انبوه جمعیت بیکار (حدود ۱۰/۴) در سنین فعال است. می‌توان از این فرصت به نحو احسن استفاده کرد و آن را در جهت ارتقاء سرمایه انسانی در سطح توسعه کشور به کاربرد. توسعه کارآفرینی یکی از کم هزینه ترین سیاست ها برای حل معضل بیکاری است (آقا بابا پور دهکردی، ۱۳۸۷). رشد و توسعه اقتصادی کشورها به میزان قابل توجهی از رشد و توسعه آموزشی تأثیر می پذیرد. مطالعات اقتصادسنجی، شواهد مستحکمی بر این مدعا فراهم کرده اند (تیلور^۱ ۲۰۰۶). در چنین شرایطی، کشورهایی که به اهمیت آموزش و نقش آن در اقتصاد آینده پی برده اند و همزمان دغدغه توسعه یافتگی نیز دارند، کیفیت بخشی به ، نظام آموزش را محور رسالت های بنیادین و اولویت های خود می دانند و سهم قابل توجهی از تولید ناخالص ملی را صرف نظام آموزشی می کنند (سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، ۲۰۰۲).

با نگاهی به روند رشد و توسعه جهانی در بیشتر کشورهای در حال توسعه درمی‌یابیم که افزایش و گسترش فناوری های پیشرفته و جایگاه کارآفرینان به طور فزاینده ای بیشتر می‌شود و مقوله کارآفرینی اصلی ترین منبع توسعه در نظر گرفته شده است (وارن^۳، ۲۰۰۵). همچنین مطالعات مختلف اقتصادی نشان داده که از جمله راهکارهای مهم توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال و مهمترین سازوکار و ابزار آن کارآفرینی است. کارآفرینی باعث کاهش بیکاری و افزایش بهره وری افراد و در نهایت افزایش درآمد مردم جامعه می‌شود. هانهارت و همکاران

^۱ . Taylor

^۲ . Organization for Economic Co-operation and Development(OECD)

^۳ . Vuurn

^۱(۱۹۹۸) براین باورند که مقتضیات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و نوع نگاه کشورها به آموزش فنی و حرفه ای رسمی، به ظهور سه الگوی بازار محور، آموزش فنی حرفه ای تمام وقت و استاد- شاگردی منجر شده است. الگوی اول همان مراکز حرفه آموزی هستند که در مؤسسات تولیدی و خدماتی مستقر شده اند و کشورهایمانند انگلستان، آمریکا و ژاپن از آن استفاده می کنند. در الگوی دوم، آموزش عملی و نظری به طور مشترک ارائه می شود و یکی از عمده ترین ویژگی های آن، ارتباط ضعیف با بازار کار است. کشورهایمانند فرانسه، اسپانیا و ایران از این الگو تبعیت می کنند. در الگوی سوم که کشورهایمانند آلمان، استرالیا و سوئیس بر اساس آن رفتار می کنند، تحصیلات «نظام دوگانه» و حرفه آموزی در دو محیط مدرسه و کار صورت می گیرد و بدین منظور، آن را، اصل زیر بنایی تشکیل این الگو به شمار می آورند. وجود انبوهی از عوامل تولید شامل نیروی کار منابع طبیعی سرمایه نیروی متخصص در یک کشور ضرورتاً توسعه آفرین نیستند. پدیده توسعه نیازمند نیروهای مبتکر و کارآفرین و فضای مناسبی است که ترکیب مطلوبی از عوامل مختلف در شرایط معین برای نیل به هدفی خاص به وجود آورد (کلانتر و ربانی، ۱۳۸۳). ایجاد اشتغال از پیش نیازهای اساسی رشد و توسعه هر جامعه ای در ابعاد مختلف اجتماعی و فرهنگی است.

کارآفرینی در آموزش و پرورش فرایندی منظم است که از یک سو به شناسایی و بهره برداری مؤثر از کلیه منابع درونی و بیرونی نظام آموزش منجر می شود و از سوی دیگر موجب ایجاد فرصت های جدید یاددهی یادگیری می گردد. این فرایند با تکیه بر دو محور آموزش فراگیر کارآفرین و فراهم آوردن زمینه های بروز و ظهور آن ممکن می گردد (حسن مرادی، ۱۳۸۲). یکی از بخش های مهم نظام آموزش هر کشور، نظام آموزش فنی حرفه ای است و توجه به آن از جمله خط مشی های اساسی کشورها برای تربیت نیروی انسانی کارآمد به شمار می آید. برخی نشانه های ناکارآمدی نظام آموزش متوسطه، رشد فناوری، و ضرورت نیاز به کارکنان ماهر و نیمه ماهر در صنایع، متولیان نظام آموزشی را بر آن داشت تا با لحاظ تغییراتی بنیادین در پیکره آموزش رسمی جامعه، برای رفع این نیاز اساسی اقدام کنند. تأسیس و فراگیر کردن شاخه های مهارت آموزی در نظام آموزشی، یکی از نتایج این تصمیم است. به رغم اهمیت تأسیس این مراکز، تدوین ساز و کارهایی برای بهبود کیفیت آن ها نیز اهمیت بسزایی دارد. در عرصه آموزش و پرورش کشورمان متأسفانه چون دانش آموزان مدارس فنی و حرفه ای با شیوه های شناخت فرصت های اشتغال به خوبی آشنا نمی شوند، و از طرفی امکان اولیه تحصیل و کسب مدارک بالاتر برای انجام بهتر مشاغل برای بسیاری از آنان مهیا و میسر نیست و همچنین به دلیل اینکه آموزش و پرورش قابلیت لازم را برای برعهده گرفتن مشاغل جدید در آنها ایجاد نمی کند از این رودانش آموزان با طرز فکر کارآفرینانه تربیت نشده و معمولاً تجربه لازم را برای کاربردن مطالب آموخته شده و رویارویی بامسائل بعد از شروع کسب و کار را ندارند (احمدی، ۱۳۸۳).

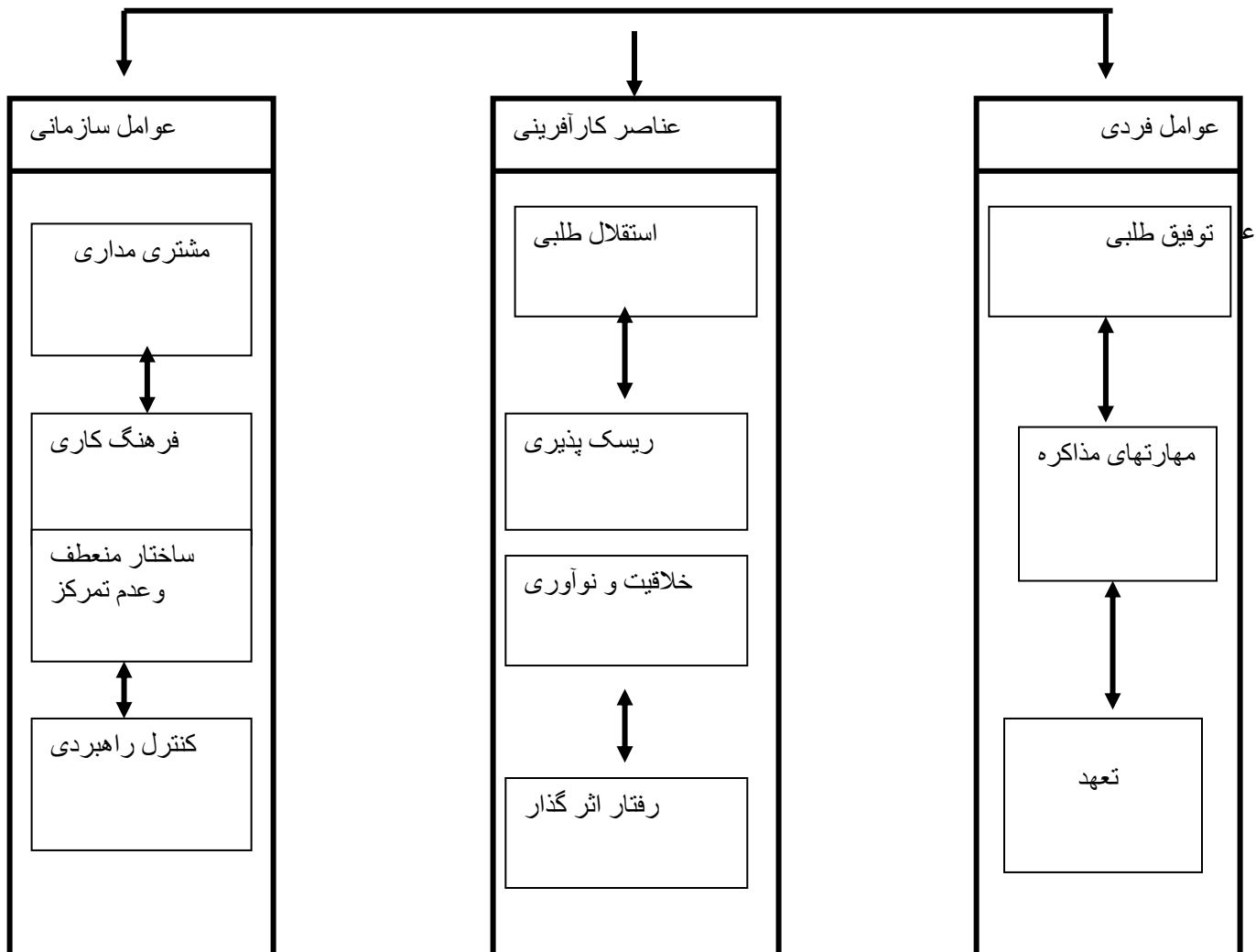
^۱. Han hart & Bossio. Lee

لذا با توجه به مسائلی که در مورد بیکاری و اشتغال جوانان در کشورمان مطرح است که مدارس فنی و حرفه ای می توانند زمینه ساز پرورش دهنده کارآفرینی در حیطه مشاغل فنی و حرفه ای در رشته هایی که بیشتر جنبه کاربردی دارد بشوند. سازمان آموزش فنی و حرفه ای به منظور رشد و بهره وری صنایع، آموزش های مختلفی را برنامه ریزی و به مرحله اجرا در می آورد و هر ساله تعداد زیادی کارآموز پس از آموزش و کسب مهارت های فنی و حرفه ای لازم وارد چرخه کار می شوند و همچنین آموزش های ضمن خدمت متناسب با نیازهای سازمانی و صنعتی برای افزایش توانمندی کارگران نیز تهیه و اجرا می نماید. آموزش فنی حرفه ای در مقایسه با آموزش عمومی بسیار گران و هزینه بر است و مطالعات تطبیقی هزینه های این دو نظام، این مدعا را تأیید می کند (ساخاروپولوس، ۱۹۸۴). هر چند در این نظام هزینه های زیادی وجود دارد، مسائلی از قبیل اشتغال نداشتن، دانش آموختگان، مطابقت نداشتن شغل و تخصص، میزان پایین انتقال از مدرسه به کار، رویکرد ذره گرایی در ارزشیابی، بهره گیری از عوامل و نشانگرها، به صورت مجرد و بدون توجه به تعامل بین آن ها، دانش آموختگان ناکارآمد، انطباق نداشتن مهارت های دانش آموختگان با نیازهای بازار کار، تزیق دانش آموزان ناکارآمد به مدارس فنی حرفه ای، پیشرفت تحصیلی نامناسب، مشارکت نداشتن و یا مشارکت ناچیز صنعت، تأسیس هنرستان های فنی حرفه ای بدون توجه به نیازهای منطقه ای، برنامه های درسی متمرکز و میزان پایین علاقه مندی به ثبت نام در هنرستان های فنی حرفه ای؛ بازاندیشی و اصلاح در این نظام را بسیار ضروری کرده است و این نظام باید در جهتی حرکت کند که کارآیی و اثربخشی آن در مقایسه با هزینه هایش، افزون تر باشد.

افرادی همچون گاجیلو^۱ و تائوب^۲ (۱۹۹۲)، هیلز^۳، لمپکین^۴ سین^۵ (۱۹۹۷) و اوروا^۶، بانی^۷ (۲۰۰۳) مدلهایی را برای شناسایی افراد کارآفرین پیشنهاد کرده اند. از بین مدلها مدل زیرکه بر گرفته از مدل جهانگیری و مبارکی (۱۳۸۸) می باشد برای پژوهش انتخاب گردید. طبق این مدل مجموعه عوامل فردی، عناصر کارآفرینی و عوامل سازمانی در پرورش افراد کارآفرین موثرند.

^۱.. Gagilo
^۲.. Taub
^۳.. Hills
^۴.. Lumpkin
^۵.. Sinh
^۶.. Orwa
^۷.. Bain

شکل (۱-۱). مدل تحقیق با اقتباس از جهانگیری، ۱۳۸۸

بر گرفته از جهانگیری (۱۳۸۸)، فصلنامه توسعه کارآفرینی، سال اول، شماره سوم، صفحه ۴۴

با استفاده از این مدل به استخراج عوامل کارآفرینی سازمانی و تطبیق این ویژگی ها با فضای سازمان آموزش و پرورش (فنی و حرفه ای) خواهیم پرداخت تا وضعیت مدارس فنی و حرفه ای از نظر میزان کارآفرینی اندازه گیری و سپس راه کارهای لازم بر اساس یافته های بدست آمده توصیه شود. از این رو بر آن سعی شده است که زمینه های پرورش افراد کارآفرین را در هنرستان های فنی و حرفه ای شهر اهواز که فارغ-التحصیلان آن اکثراً به صورت مستقیم وارد بازار کار می شوند از دیدگاه مدیران، معلمان و دانش آموزان مورد سنجش قرار دهیم. تا از این طریق بتوان به نقاط قوت و ضعف مدارس پی برد و راه هایی را برای اصلاح و تقویت این زمینه ها به آموزش و پرورش معرفی نمود.

اهمیت و ضرورت پژوهش

در شرایط کنونی ایجاد فرصت‌های شغلی برای انبوه بیکاران کشور به ویژه فارغ التحصیلان بیکار، اصلی‌ترین و مهمترین دغدغه‌های سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران کلان کشور است. تجربه‌های موجود در زمینه ایجاد اشتغال بیانگر این واقعیت است که تنها با تکیه بر سرمایه‌گذاری‌ها و حمایت دولت نمی‌توان از پس بیکاری برآمد بلکه با توجه به زیرساختها و ارائه تمرین نو از مقوله کار و اشتغال و گذر از کار جدی و کاریابی به کارآفرینی و نیز اشاعه آن از طریق آموزش هدمند می‌توانیم شاهد تحولات ساختاری در زمینه‌ی ایجاد اشتغال باشیم (حاجی یخچالی، ۱۳۸۱) همچنین یدالهی (۱۳۸۸) معتقد است که ملاک اشتغال و رفاه در توسعه اقتصادی کشورها عامل مهمی به شمار می‌رود از این رو پرداختن به عوامل مؤثر در ایجاد و توسعه کسب و کار توسط جوانان به ویژه دانش‌آموزان اولویت دارد. عوامل زیادی در توسعه اقتصادی نقش دارند اما کارآفرینی جوانان تحصیل کرده یک کشور جایگاه ویژه‌ای در این مقوله دارد.

تقویت کارآفرینی در جامعه اهمیت زیادی در جامعه داشته و بر مبنای پژوهش‌ها این امر می‌تواند عامل بسیار مهمی برای رشد اقتصادی باشد. مطالعات تجربی نیز نشان داده‌اند که تفاوت‌های موجود در نرخ رشد اقتصادی از طریق تفاوت‌های نرخ کارآفرینی قابل تبیین است (ویلسون^۱، ۲۰۰۷).

عدم توجه به کارآفرینی مشکلات متعددی در کشورهای در حال توسعه ایجاد کرده است. بسیاری از نیروهای تحصیل کرده این کشورها صرفاً تربیت علمی یافته‌اند و باید توسط دیگران مدیریت شوند و از طرف دیگر افرادی هم که شخصیت کارآفرینی دارند بستر کارآفرینی را در این کشورها نمی‌یابند. کارآفرینان می‌توانند مشاغل را در زمینه فناوری برای متخصصان داخل کشور ایجاد کنند و در اثر رضایت شغلی که به وجود می‌آورند. علاوه بر کلیه مزایای کارآفرینی از فرار مغزها نیز جلوگیری کنند (جهانگیری، ۱۳۸۸).

کارآفرینی در حال حاضر زمینه بسیار مهمی برای مطالعه و تحقیق به شمار می‌رود و از جمله عوامل موفقیت بنگاه‌های اقتصادی در دنیای کنونی، توجه جدی آنها به کارآفرینی و تحلیل مسائل آن‌ها از رویکرد کارآفرینی است (هزار جریبی، ۱۳۸۵).

از این رو با توجه به اینکه یکی از اهداف تحقیقات آموزشی، بررسی مسائل آموزش و پرورش است و با عنایت به اینکه یکی از دلایل آموزش دروس فنی و حرفه‌ای در کشور تأمین نیروی کار مورد نیاز جامعه در آینده و کمک به رفع معضل بیکاری است، لذا ضرورت انجام این تحقیق بیشتر روشن می‌گردد.

^۱. Wilson

اهداف پژوهش**الف. هدف کلی:**

بررسی دیدگاه مدیران، دبیران و دانش‌آموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای شهر اهواز در خصوص زمینه‌های پرورش کارآفرینی در هنرستانهای فنی و حرفه‌ای.

ب. اهداف جزئی

- ۱- بررسی عوامل فردی موثر در پرورش کارآفرینی در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای شهر اهواز
- ۲- بررسی عناصر کارآفرینی موثر در پرورش کارآفرینی در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای شهر اهواز
- ۳- بررسی عوامل سازمانی موثر در پرورش کارآفرینی در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای شهر اهواز

سوالات تحقیق:

- ۱- از دیدگاه مدیران، دبیران و دانش‌آموزان مدارس فنی و حرفه‌ای شهر اهواز، این مدارس تا چه اندازه به پرورش عوامل فردی موثر در کارآفرینی می‌پردازند؟
- ۲- از دیدگاه مدیران، دبیران و دانش‌آموزان مدارس فنی و حرفه‌ای شهر اهواز، مدارس تا چه اندازه عناصر کارآفرینی را در دانش‌آموزان پرورش می‌دهند؟
- ۳- از دیدگاه مدیران، دبیران، دانش‌آموزان مدارس فنی و حرفه‌ای شهر اهواز، این مدارس تا چه اندازه عوامل سازمانی موثر در کارآفرینی را فراهم می‌آورند؟

تعاریف مفهومی و عملیاتی واژگان**تعاریف مفهومی:**

کارآفرینی: در بر گیرنده ایجاد فرصت‌ها و استفاده‌ی از آنها، اقدام خطر پذیر، عمل خلاق و نو آور، ایجاد چشم‌انداز در مورد آینده و ارزش می‌باشد (جهانگیری، ۱۳۸۸: ۳۸).

کارآفرین: ترکیب تفکر با مجری کارآفرین فردی است که فرصت ارائه یک محصول و خدمات، روش سیاست جدید یا تفکر جدید برای یک مشکل قدیم را می‌یابد و می‌خواهد تأثیر یک اندیشه محصول یا خدمات خود را برنظام مشاهده کند (آهنگرپور، ۱۳۸۷).

عوامل فردی:

توفیق طلبی: تمایل به انجام کار در استانداردهای عالی جهت موفقیت در موقعیتهای رقابتی.

مهارت‌های مذاکره: فرایند برطرف کردن تفاوتها از طریق دادو ستدی پذیرفته و متقابل. (نقل در حیات، ۱۳۸۵)

تعهد: حس وقار و بزرگی و ارزش قائل بودن برای کار خود و دیگران (اعتمادی احدی، ۱۳۸۵).

عناصر کارآفرینی:

استقلال طلبی: یک کارآفرین باید تفکر خلاقانه و مستقل داشته باشد تا نظرات جدید بیفزاید و مسعولیت زیان و ضررها را بر عهده گیرد (جین چن^۱، ۲۰۰۵).

ریسک پذیری: تصمیم گیری و انجام فعالیت ها بدون اتکا به دانش مشخص و کامل راجع به نتایج احتمالی (دیز و لامپکین^۲، ۲۰۰۵)

خلاقیت و نوآوری: درخشش یک اندیشه و به وجود آمدن نظر نو در ذهن، خلاقیت و نوآوری همانا اندیشه-های نو است که این اندیشه‌ها ممکن است به محصولات و خدمات جدید و نو منجر شود (زیمیر^۳، ۲۰۰۴).

رفتار اثر گذار: اقدام برای پیش بینی مشکلات، نیازهای آتی یا تغییرات و چشم اندازی رو به جلو.

عوامل سازمانی:

مرکز کنترل: عقیده فرد نسبت به وی تحت کنترل وقایع خارجی یا داخلی می باشد را مرکز کنترل گویند (داریانی، ۱۳۸۰).

تمرکز و عدم تمرکز: هرگاه کلیه وظایف مدیریت و اختیارات آن در ریاست سازمان متمرکز باشد تمرکز چنانچه وظایف و اختیارات مدیریت در طبقات مختلف سازمان تفویض شده باشد بنحوی که مدیران در قبال وظایف خود اختیارات کافی و متناسب داشته باشند عدم تمرکز نامیده می شود (وزیز نیا، ۱۳۸۵).

فرهنگ کاری: برای حفظ کارآفرینی مدیریت اثر بخش باید فرهنگی را ایجاد کند که تمام کارکنان بتوانند رفتارهای کارآفرینانه را در پیش گرفته نه تنها موفقیت بلکه شکست افراد را نیز تحسین کند. در سازمانهای کارآفرینی ریسک پذیری با ارزش بودن کارکنان کنترل توأم با آزادی جاری است (هیستریچ و پیتر ۱۳۸۴) مشتری مداری: احترام به عقاید و سلیقه مشتری (دانش آموزان).

تعاریف عملیاتی

عوامل فردی:

توفیق طلبی: فرد روحیه سخت کوشی داشته و تلاش لازم برای تحقق اهداف خود انجام دهد و همچنین امید هنگام شکست خوردن را داشته باشد. در این تحقیق منظور از توفیق طلبی عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

مهارتهای مذاکره: فرد بتواند تواناییهای عملی قبلی خود را با هم ترکیب کند. در این تحقیق منظور از مهارتهای مذاکره عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

^۱. Jenchen

^۲. Dess.Lumpkin

^۳..Zimmer

تعهد: حس وقار و بزرگی و ارزش قائل بودن برای کار خود و دیگران در این تحقیق منظور از تعهد عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

عناصر کارآفرینی:

استقلال طلبی: داشتن استقلال رای داشتن استقلال در عقاید، توانایی تصمیم گیری به صورت مستقل، وابستگی نداشتن به دیگران در اداره امور زندگی، پرورش روحیه دمکراتیک و آزاد. در این تحقیق منظور از استقلال طلبی عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

ریسک پذیری: فرد جرات لازم را برای شروع کسب و کار جدید و یا احتمال شکست در کار که ممکن است به خود او لطمه بزند را داشته باشد. در این تحقیق منظور از ریسک پذیری عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

خلاقیت و نوآوری: فرد بتواند با قرار دادن چیزهای قدیمی در کنار یکدیگر برای راه های جدید و حذف زواید نظر و خلق چیزهای ساده تر و بهتر را انجام دهد. در این تحقیق منظور از خلاقیت و نوآوری عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

رفتار اثر گذار: اقدام فرد برای پیش بینی مشکلات، نیازهای آتی یا تغییرات و چشم اندازی رو به جلو. در این تحقیق منظور از رفتار اثر گذار عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

عوامل سازمانی:

مرکز کنترل: فرد بتواند موفقیت و شکست در کار خود را بر عهده بگیرد. در این تحقیق منظور از مرکز کنترل عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

مشتری مداری: احترام گذاشتن به علایق و سلیقه دانش آموزان در این تحقیق منظور از مشتری مداری عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

فرهنگ کاری: فرد بتواند ایده های خود را عملی کند و فرد بتواند رفتار کارآفرینانه در پیش بگیرد. در این تحقیق منظور از فرهنگ کاری عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

کنترل راهبردی: فرد بتواند علت شکست و پیروزی خود را برعهده بگیرد. در این تحقیق منظور از کنترل راهبردی عبارت است از نمره ای که بر اساس پرسشنامه طراحی شده بدست می آید.

فصل دوم

ادبیات و پیشینه

تحقیق

مقدمه

فصل دوم پژوهش به مطالعه و بررسی مبانی نظری تحقیق همچون: مفهوم واژه کارآفرینی، سیر تحول کارآفرینی، ویژگیهای افراد کارآفرین، عناصر و ابعاد کارآفرینی، آموزش فنی و حرفه ای، وظایف آموزش و پرورش در رابطه با کارآفرینی، آموزش کارآفرینی، مبانی فلسفی کارآفرینی و همچنین کارآفرینی از دیدگاه اسلام پرداخته است. سپس تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور مورد بحث قرار گرفته است.

مبانی نظری پژوهش

در این بخش ابتدا به تعاریف کارآفرینی پرداخته و آنگاه به مبانی نظری خواهیم پرداخت.

مفهوم واژه کارآفرینی

واژه کارآفرینی از کلمه فرانسوی (Entrepreneurship) به معنای (under-take) نشأت گرفته است. بنا به تعریف واژه نامه دانشگاهی وبستر کارآفرین متعهد می شود مخاطره های یک فعالیت اقتصادی را سازماندهی، اداره و تقبل کند واژه کارآفرین دیر زمانی پیش از آن که مفهوم کلی کارآفرینی به زبان امروز پدید آید در زبان فرانسه ابداع شد.

تعریف کارآفرینی و کارآفرین

کارآفرینی و کارآفرینان از دید اقتصاددانان، روانشناسان و تاجران و سیاستمداران متفاوت است. از نظر اقتصاد دانان، مسئول رشد اقتصادی کارآفرینان هستند که در محیط رقابتی جامعه را به حرکت در می آورند و چرخ های توسعه اقتصادی را می چرخانند. لذا اقتصاد دانان اولین کسانی بودند که در نظریه های اقتصادی خود به تشریح کارآفرین و کارآفرینی پرداختند.

ژوزف شوپتر^۱ اقتصاد دان آلمانی و پدر کارآفرینی در سال ۱۹۳۴ کارآفرینی را اینگونه تعریف می کند: (هر فرایندی در شرکت که منجر به کالاهای جدید ایجاد و رشد جدید و منابع جدید می شود می گوئیم کارآفرینی رخ داده است (نقل در کهنانی، ۱۳۸۷: ۶۱).

کارآفرین فردی است دارای ایده و فکر جدید برای ایجاد یک کسب و کار است با بسیج منابع که با مخاطره های مالی و اجتماعی و همراه است و محصول یا خدمت جدید را به بازار ارائه می کند (احمد پور داریانی و عرفانیان، ۱۳۸۶).

در تعاریف یاد شده چهار نکته نهفته است :

- کارآفرین دارای ایده و فکر جدیدی است.

- کارآفرین در پی ایجاد کسب و کار است (نه تنها نوشتن طرح تجاری^۲ بلکه جمع آوری منابع، تشکیل تیم فراه اندازی کسب و کار را نیز بر عهده دارد).

- کارآفرین ریسک پذیر است. مخاطره هایی را که تحمل می کند الزاما فقط ریسک مالی نبوده و گسترده تر از آن است .

- کارآفرین محصول یا خدمات جدید به بازار ارائه می دهد یعنی باید نتیجه کار خود را در بازار ببیند .

به مرور زمان تعریفهای مختلفی از کارآفرینی ارائه شده است که کارآفرینی را از دیدگاه های اقتصادی، اجتماعی، اجتماعی، محیطی، شرکتی و همچنین یک سبک و الگوی مناسب زیستن است را ارائه می دهد که در جدول

۱-۲ به آنها اشاره شده است:

^۱. josef schumoeter

^۲. Bussiness plan